

PAPVÁLASZTÁSOK JÁSZBERÉNYBEN

1852-1927

Stipula József utódja Farkas Péter prépost plébános lett.¹ Az előzőek ismeretében egyértelmű, hogy a megválasztott, majd kinevezett plébánosok nem pályáztak a plébánosi helyre. A most napirenden lévő papválasztás viszont jelzi, hogy időközben változás történt. A megüresedett plébánosi helyre lehetett pályázni, betöltésére a megfelelő személyt a pályázók közül választani.

A papválasztó közgyűlést 1852. január 12-én tartották, a „tanácsstagok, a választott polgári egyének, úgy számos birtokosok jelenlétében.” A közgyűlés elnöke, levezetője Muhoray János cs. kir. járási kapitány volt. Ő ismertette Jankovich György cs. kir. Jászkun Kerületi főkapitány 135. számú leiratát „a Jászberényi megüresedett Parochiális javadalmait megnyerni kívánóknak, Egri Érsek Ő Méltósága által leküldött folyamodványait.” Négyen folyamodtak, úgy mint Tabódy Péter árokszállási, Thóber Ferenc sajoszögedi, Harsányi József erki plébánosok, és Farkas Péter jászberényi segédlelkész. A vita során „közmeggyőződés” volt, hogy érdemes személyek „szerénységből nem folyamodnak.” Így a folyamodók körét kiegészítették, Steinhauzer Antal jászapáti apátplébánossal, Szöghi István kápolnai plébánossal, és Szele Gábor Érseki irodai jegyző Urakkal. Végül a lezajlott vita után a szavazás eredményeként a többség első helyen jelölte Farkas Péter jászberényi segédlelkészt, utána következett Szele Gábor az Érseki iroda jegyzője, a harmadik lett Harsányi József erki plébános. A további hivatalos intézkedési feladatokat kapta, Sipos Imre tanácsbírói elnök, Komáromy János tanácsnok, és Pecsényánszky András polgár.

A küldöttség január 14-én már Egerben volt. A javaslatot azon szóbeli kéréssel adta át az érseknek, hogy „a kijelöltek közül bár melyiket egyedüli bölés belátása eránt kinevezni méltóztassék.” Az érsek, miután az első helyen javasolt Farkas Péter személye ellen semmi kifogása nem volt, és neki öt mások is ajánlották, mint helybéli születésűt „Jászberény Város Plébánosának” kinevezte. Véleménye szerint az ugyancsak helyi születésű, a második helyen „kijelölt” sok szép tulajdonsággal rendelkező Szele Gábor Urat ő Excellenciája „fiatalsága miatt jelenleg mellőzhetőnek vélte.”

Farkas Péter prépost plébános 20 évig volt a jászberényi rk. hívek lelkipásztora. Szolgálati ideje a Bach-korszak, a kiegyezés, a városra is jellemző polgárosodás kora. A városban megjelent, és gyökeret eresztett az izraelita felekezet. Egyre erőteljesebben bontakozott ki az ellenzéki pártosodás, melynek résztvevője az egyik segédlelkész is. Az ő idejében nyitották az Új temetőt, melyet 1860-ban Mindenszentek napján szentelt fel. Ugyanekkor szentelte fel a temetőben akkor állított, ma is meglévő kőkeresztet. Farkas Péter plébános viszonylag rövid életpályáját 1872. január 19-én, mint jászberényi plébános fejezte be.²

Az új plébános Gyurka József 1872-1883. A polgárosodással járó gondok, pártalakulatok létrejötte, a napirenden lévő közigazgatási változások, vagyis több mindenhez társult az utódlás megoldása. A plébános választását az egyházzvédnökség most nem sietette. Valószínűleg azért nem, mert akit akartak több mint egy évtizede

¹ A Jászsági Évkönyv 2001. számában közzöltük a tanulmány első részét – Szerk. megj.

² Jb. Jk. 1852. I/18. 9-11.o. MOL

Küldöttség jegyzőkönyv. 1852. I/17. 1-2. O. MOL.

Sugárné, Koncsek Aranka i.m. kézirat

helyben volt. A helyi sajtó érzékeltette, hogy az utódlás kérdésében hiányzik az egyetértés a kijelölő egyházzvédnökség és a kinevező érsek között. Véleményük szerint azonban „csekély értékű vallási dolgok miatt újhuzásokra most az idő nem alkalmas, de figyelmet érdemel, hogy ki lesz megválasztva, mert a plébános az egyház képviselőjeként „a Jászkun Kerületek virilista tagja lesz.”

Azt, hogy mégis volt némi újhuzás mutatja, ahogy a plébánosi állás pályázására, a kijelölés megtartására az egri érsek az időpontot kiírta. Azt azonban „patronátusi jogánál fogva” Jászberény város vezetése, az egyházzvédnökség nem fogadta el. Későbbi időpontra, április 24-re írták ki, s ezt be is tartatták. Az, hogy hány pályázó volt ismeretlen. Az egyházzvédnökség jelöltje, az igen népszerű, a város közéletében, a Jászkun Kerületek vezetésében jelenlévő (tiszteletbeli táblabíró) Gyurka József jászberényi segédlelkész volt.

Végül Bartakovich Béla egri érsek 1872. május 14-én kinevezte. Az Egri Egyházmegye Közlönye közölte: „Gyurka József jászberényi káplán az egyház védnökséget gyakorló katolikus hitközség kijelölése alapján jászberényi plébánossá neveztetett ki.” Kinevezését Jászberény korabeli sajtója „Őszinte öröm hangján” tudatta. Az erről szóló érseki értesítés ismertetése után Pintér Mihály főbíró elégedetten helyezte levéltárba. A következő ülésen ismertették Gyurka József plébános levelét, melyben közli kinevezését, és egyidejűleg: „Igéri, hogy a benne helyezett bizalom várakozásának megfelelőére ereje és tehetsége szerént igyekszik.” A sors nem sok időt tartogatott Gyurka József plébános számára. Alig néhány évi munkálkodás következett, majd évekig tartó betegsége végleg bezárta pályáját.³

Az új plébános Koncz Menyhért 1883-1908. Elefánthy Sándor polgármester rendkívüli közgyűlésen jelentette be Gyurka József plébános elhunytát. Ugyanakkor tájékoztatta a közgyűlést arról, hogy „az egyházi törvény értelmében a megüresedett plébániai állás 4 hó alatt betöltendő. "Ezért szükséges a szabályszerű intézkedések megtétele, ami meg is történt. Az azonban, hogy a meghirdetett pályázatra kik jelentkeztek, a későbbiekben nem ismertették.

Az egyházzvédnökség a szabályszerű jelölést augusztus 7-én tartotta. A titkos szavazás eredményeként, az első helyre lett jelölve a 84 szavazatot kapott Lippay Lajos, a jászberényi főgimnázium hittanára. A második helyre a 64 szavazatot kapott Koncz Menyhért, szuhogyi lelkész, ő 1875-1878. között Jászberényben volt káplán. A harmadik helyre a 48 szavazatot kapott jászberényi születésű Hulin István záthodi lelkész. A pályázók között volt Tersztyánszky Dezső, aki Gyurka József plébános betegsége idején, vagyis 5 éven át adminisztrátor, helyettes plébános volt. Így joggal számíthatott arra, hogy ő lesz az utód. Viszont a titkos szavazáson az első helyre csak 7, a harmadik helyre 1 szavazatot kapott. E nagyon csekély támogatottság azt jelzi, hogy nem volt népszerű. A többség az 5 éves szolgálat után nem óhajtotta véglegesíteni.

A választás eredményeként elkészített javaslatot már másnap, augusztus 8-án Elefánthy Sándor polgármester által vezetett 16 tagú bizottság vitte, s adta át a szikszói nyaralójában pihenő érseknek. Samassa József érsek pihent, majd hivatalos útja miatt a plébános kinevezése a hónap végére maradt. A polgármester szeptemberben kapta és ismertette közgyűlésen az egri érsek ő Nagy Méltóságának f. évi 3165. sz. alatt küldött következő leiratát: „Tekintetes Polgármester Úr! A jászberényi rk. Egyház Tekintetes Védnökségének kijelölése kapcsán, a Gyurka József plébános halálával jogilag és tényleg megüresedett jászberényi plébánia lelkészévé Koncz Menyhért szuhogyi lelkészt

³ Jb. Jk. 1872. V/16. 181. o., V/25. 189.o. MOL.
Egri Egyházmegyei Közlöny. 1872. V/16. XII/1. OSZK
Jász-Kunság. 1872. II/4., III/8., V/19. OSZK
Sugárné, Konczek Aranka i.m. kézirat

neveztem ki. Felkérem a Tek. Polgármester Urat, hogy ezt a Tek. Egyházközség tudomására hozni szíveskedjék. Főpásztori áldásom mellett tisztelettel vagyok Tek. Polgármester Úr szíves jó akarója. Samassa József egri érsek. augusztus 30. 1883.”

Koncz Menyhért szolgálata első éveiben kezdeményezte és valósult meg a Nagytemplom külső-belső tatarozása. 1886-ban volt a Szoldatics Ferenc festőművész által alkotott főoltárkép ünnepélyes megáldása. 1888-ban vették át és helyezték el az új orgonát. Kezdeményezte és 1894-ben valósította meg az 1760-61-ben épült, s már szűknek bizonyuló földszintes plébániai épület emeletráépítését. 1885. május 31-én helyezte el, s áldotta meg az Érseki Leánynevelő Intézet alapkövét. Felügyelte építését, és volt az intézetnek több mint két évtizeden át igazgatója. A jászberényi hívek szeretett plébánosaként lett címzetes prépost, felső jászsági kerületi esperes, patai főesperes. S 1906-ban Jászberény város díszpolgára.

Koncz Menyhért 25 évig volt jászberényi plébános. 1907. december 11-én lett kinevezve egri kanonoknak. 1908. január 4-én kanonoki beiktatására Jászberény város küldöttsége Egerbe vitte a Lehel-kürtöt is.⁴

Az utód Erdős András apátplébános 1908-1926. Az egyházközség által a plébános jelölésére a készülődés időben elhúzódva, indulatoktól sem mentes légkörben zajlott. S akadt egy távoli plébános, akit mindez a következő vers megírására ihletett.⁵

⁴ Jb. Jk. 1883. VI/15. 130.o. IX/21. 191.o. MOL
Egri Egyházmegyei Közlöny. 1883. VIII/16., IX/8. OSZK
Sugárné, Koncz Aranka i.m. Kézirat.

⁵ „Epistola

Papválasztó jászberényi Jászok!
Messziről megy e levél hozzátok;
Zajló Tisza szöke vize mellől,
Fakad pedig őszinte szívemből.

Hős jzigok késő unokái
Hát így tudtok a síkra kiszállni?
Nincs köztetek egyetértés, béke...
Választásnak mindig harc a vége?!

Húsz pályázó nem elég tinektek!
Ti még most is ujakat kerestek?!
Lehet miből választatok, rajta!
Van ott bőven minden féle fajta.

Látom egyik kiválik egy fejjel.
Amint hallom, azt mondjátok: nem kell.
Pedig a lánc jól állna nyakába,
Igát huzna Isten igazába!

Régi jelszó: „Nagy testben, nagy lélek.”
Prépostságra ilyen embert vélek.
Nemzedéket nevelt Bukoveczky...
Prezentából ne felejtsetek ki!

Elegánsan jön-megy ott egy másik,
Arravaló, egyszerre meglátszik.
Tudásában vég és határ nincsen,
Venni kéne ilyet drága kincsen.

Ja sed vége: agyonütte Demkó,
Bár az ilyet még hallani sem jó.
Ám különben ti sem szeretnétek;
Elegáns pap nem való közétek!

Dömötör György tiszalöki plébános verse elég jól szemléltette a helyzetet. Sok volt a pályázó, többen szerették volna elnyerni a plébániai javadalmakat. Az erőviszonyok megosztottak, harc folyt egyes pályázókat támogatók között. Azt is jól ítélte meg, hogy ki az a kettő, akik közül az egyik győztes lesz. A verset a Jászkürt 1908. március 15-én közölte.

Az egyházzvédnökségi gyűlést április 1-jén tartották. Koncsek István polgármester mint az egyházzvédnökség elnöke az ülés fontosságának ismertetése után kérte az egyházzvédnökség tagjait igyekezzenek „patronátusi joguk gyakorlásánál a kellő higgadságot megtartani.” Felolvasták az érsek február 2-án küldött 763-1908. sz. kéziratát. Így vált ismertté, hogy az érsek által kitűzött határidőn belül az egyházmegye „18 áldozóra küldte be kérvényét.” Sipos Géza jászárokszállási plébános. Bukoveczky Sándor újvencsellői, Nagy Ferenc szuhogyi Ambrus László besenyszögi, Végh Kálmán Mátyás ároktői, Popovics József kemecesei, Kucsera Ferenc hajdudorogi, Kovács Mihály jászszentandrásai, Erdős András tassi, Harmat János mesterszállási, Réz Kálmán sajjalgóci, Hebrony Kálmán jászfényszarui, Piroska István siroki, Tóth István kótaji, Barcsák Sándor újhutai, Linner János bánhorváti lelkészek. Papp Endre jászberényi káplán, és Barsy József jászberényi főigazgatói hittanár.

A pályázók kérelmét az érsek azzal küldte meg az egyházzvédnökségnek, hogy „az kegyúri jogánál és kötelességénél fogva” közülük jelöljön hármat és azt további intézkedésre küldje meg. A titkos szavazás megkezdése előtt elfogadták, hogy az egyházzvédnökségnek joga van kinevezésre csak egy jelöltet bemutatni. Ezen joggal most nem él, de nem mond le róla. Valamint azt, hogy mind 3 jelöltre egyszerre szavaznak. A pályázók közül kinevezésre a 3 legtöbb szavazatot kapott „egyenlő ajánlattal” elsőbbségi helyre jelölés nélkül terjesztik fel.

A titkos szavazás során 164 egyházzvédnökségi tag szavazott. Erdős András 158, Harmat János 107, Papp Endre 100, Kucsera Ferenc 60, Piroska István 57, Végh Kálmán 3, Kovács Mihály, Hebrony Kálmán, és Linner János 1-1 szavazatot kapott. Ezek után a jegyzőkönyvbe rögzítették, hogy „Az egyházzvédnökség az üresedésben lévő jászberényi plébániai javadalomra Erdős András tassi lelkészt, Harmat János mesterszállási lelkészt és Papp Endre jászberényi káplánt elsőbbségi helyre való kijelölés nélkül egyenlő ajánlattal kijelölte.”

Samassa József bíboros érsek 1908. július 2-án kelt 4239 – 1908. sz. főpásztori levelében közölte, hogy az „egyházzvédnökség hármassal kijelölése kapcsán a jászberényi plébánia lelkészévé Erdős András addigi thassi lelkészt kinevezte.”

Erdős András 18 évig, volt jászberényi plébános. Szolgálatát kezdetén kezdeményezte a Nagytemplom renoválását, amit anyagilag is támogatta. Az I. világháború alatt következetesen harcolt a harangok elvitele ellen, végül sikerült megtartani a nagyharangot. Megakadályozta a torony rézfedelének lebontását. Része volt abban, hogy 1918-ban a Nagytemplom a műemlékek közé felvételt nyert. Földi pályáját 58 éves korában a váratlan halál 1926. október 20-án zárta le.⁶

Az utód a névsorban immár 27-ik jászberényi plébános Kele István 1926-1958. Erdős András apátplébános váratlan halálával megüresedett plébániai javadalomra az érsek a pályázatot rövid határidővel (október vége) az egyházmegye papjai körében meghirdette. Az, hogy hányan, kik pályáztak az egyházzvédnökség előtt ismeretlen maradt. Ugyanis a legújabb kánonjog alapján a kegyuraság a megyés-püspök által jelölt három pályázó közül választhatta meg papját.

⁶ Jb. Jk. 1908. IV/1. 136-142.o. VII/21. 310.o. VIII/12. 383.o. MOL.

Jász Kürt. 1913. III/15. OSZK.

Sugárné Koncsek Aranka. Jász Történelmi Arcképcsarnok Jb. 1995.

A város életében központi kérdés volt, hogy ki lesz néhai Erdős András plébános utódja. Erről cikkezett a helyi sajtó is. November első napjaiban megjelent cikke szerint, az új plébános személyét „elfogja dönteni Kegyelmes Érsek Atyánk irántunk érzett önzetlen szeretete, és az egyházzvédnökség elfogulatlan józansága.” Azt is közölte, hogy „A jáász nép él, hal a papjáért.” Ahhoz azonban, hogy elfogadja, hogy példakép legyen, példás életű, nagytudású, sok életbölcseességgel rendelkező, energikus személyiség kell legyen. Az sem lehet közömbös, hogy az új plébános hány éves? „Mert legalább 15-20 évig dolgoznia kell, ha eredményt akar elérni.” S a társadalmi, közösségi élet megkívánja, hogy tudjon reprezentálni, és jártas, képzett legyen a szónoklásban is. Végül megfogalmazódott az az óhaj is, hogy jó volna „ha a Főpásztor bölcseessége a pályázók közül jáász embert is találna” a plébániai állásra.

Szmrecsányi Lajos érsek november elején küldött leirata tudatta, hogy a pályázó egyházmegyei papok közül a három legkiválóbb pályázót kijelölte. Nemcsak nevüket, életútjukat is ismertette. A három kijelölt; Kele István esperes, mezőtárkányi plébános, Kocsis István h. esperes, vencesellői plébános. Ragány Bertalan h. esperes, szuhogyi plébános. Azt is közölte, hogy az egyházzvédnökség e három kijelölt pályázó közül egyet „kegyurilag bemutatni sziveskedjék.”

Az egyházzvédnökséget a képviselőtestület róm. kath. vallású tagjai alkották, ekkor 146-an voltak. Az egyházzvédnökségi gyűlésen november 13-án 103-an vettek részt. Az új plébános megválasztása nem volt egyhangú. A jelöltek közül Kele István tehetségével, tudásával, életútjával a legalkalmasabb volt. Kocsis István viszont hajdan jáászberényi káplán volt. S ez a helyi vezető személyiségek között harcnak is beillő nézeteltérést okozott. Az érseki jelölőirat ismertetésekor elhangzó kiabálások zavarólag hatottak. Ezért az elnök elrendelte a cédulával való titkos szavazást. A 103 szavazatból Kele István 62. szavazatot, Kocsis István 41-et kapott. Így 21 szavazat többséggel Kele István lett a megválasztott plébános.

Az egyházzvédnökség december 7-én tartott díszközgyűlésén ismertették az érsek leiratát, melyben tudatta, hogy „Kele István megválasztott plébánost megerősíti, illetve kinevezi.” Az érseki leirat arra is felhívta a figyelmet, hogy a Mária Terézia féle kiváltság levél alapján annyi jog illeti az egyházzvédnökséget „amennyit a jelen alkalommal gyakorolt.” Majd ezek után a Péntes Sándor által vezetett küldöttség az új plébánost az egyházzvédnökségi ülésre meghívta. S immár feledve volt minden ellentét, teljes volt az egység. A terembe érkező Kele Istvánt a jelenlévők harsány éljenzéssel fogadták. Friedvalszky Ferenc polgármester, mint az egyházzvédnökség elnöke üdvözölte, s beszédében ünnepnek mondotta azt a pillanatot amikor „az új főpap élére áll a közel 30 ezer katolikusból álló hitközségnek.” Elmondta milyen feladatok várnak az új lelkészre, s végül isten áldását kérte munkásságára. Kele István a köszöneten túl arra is válaszolt hogyan igyekszik majd megoldani az elhangzott kívánalmakat. A következő nap a hívők által zsúfolásig megtöltött Nagytemplomban megtartotta az első miséjét. Majd a régi barát Bozsik Pál gyöngyösi prépost plébános, kerületi főesperes 1927. január 20-án ünnepélyes keretek között iktatta be Jáászberény város új plébánosát.

Kele István 32 évig volt jáászberényi plébános. A bemutatkozásakor elmondott programját megvalósítva szolgálta egyháza, hívei és a város érdekeit. Példaértékű a történelem által két szakaszra osztott szolgálata idején a követelményeknek megfelelő helytállása, munkássága. Nyugdíjasként hosszas betegség után 1959. augusztus 22-én Jáászberényben fejezte be földi pályáját.

Kele István pápai prelátus, apát plébános zárja a jáászberényi választott plébánosok sorát. Az egyházzvédnökség az ő választásakor gyakorolta utoljára a papválasztó ősi jogát.

